

Шевченко Т. К. (м. Запоріжжя)

**«Моя Земля, – моя Книга!»
(світлій пам'яті
Олександра Всеволодовича Бодянського)**

Швидко плине час...

В цьому році минає 25 років, коли душа нашого дорогого вчителя, археолога з великої літери, краєзнавця, філософа Олександра Всеволодовича Бодянського, відлетіла від нас у далекі світи.

Я познайомилася з Олександром Всеволодовичем Бодянським восени 1970 року, коли почала працювати у щойно створеній дирекції Державного історико-культурного заповідника запорозького козацтва на о. Хортиці науковим співробітником. Наш директор А. Л. Сокульський запропонував створити при заповіднику розширену науково-методичну раду, яка б допомагала вирішувати складні питання, які могли виникати при будівництві козацького комплексу на о. Хортиці. До роботи у цій раді були запрошені вчені, археологи Києва, Запоріжжя.

Серед запрошених був і Олександр Всеволодович Бодянський. Я звернула увагу на те, що всі присутні дуже шанобливо віталися і вели розмови з цим симпатичним добрим чоловіком. Олександр Всеволодович в свою чергу звернувся до нас, тоді ще молодих і зовсім не досвідчених спеціалістів, які щойно закінчили вищі навчальні заклади, з великою повагою вів розмову з нами як з рівними. У ньому ми відчували його високий рівень внутрішньої культури і духовності.

У подальшому спілкуванні з Олександром Всеволодовичем все більше і більше розкривалися його величезна обізнаність в царині історії, літературі й особливо в археології. Він багато розповідав мені про свої археологічні мандри вздовж лівого і правого берегів

Дніпра від м. Дніпропетровська до с. Тарасівки, які здійснював систематично ранньою весною (коли спадала вода), восени і взимку на ковзанах. Збирав безліч підйомного матеріалу, який паспортизував та передавав до музеїв.

Перші археологічні розкопки з Олександром Всеволодовичем ми провели у 1971 р. на правому березі Дніпра в районі Вирви. Дослідили залишки козацької землянки періоду російсько-турецької війни 1735-1739 рр., яка була понівечена ґрунтовою дорогою. В її заповненні було виявлено безліч матеріалу цього періоду. З Олександром Всеволодовичем було дуже цікаво працювати. Він коректно і ненав'язливо допомагав мені вести польовий щоденник, польові креслюнки, бо я це робила вперше.

У 1974 р. А. Л. Сокульський організував археологічну експедицію на Херсонщину. На околиці с. Республіканець Бериславського району на мисі, утвореному руслами Дніпра і річки Кам'янки, знаходилися Кам'янська Січ (1709-1734 рр.) На час наших обстежень основну територію пам'ятки поглинуло Каховське водосховище. За час експедиції було досліджено декілько об'єктів: козацький курінь, т. з. вовчі ями (за Д. І. Яворницьким), житло давньоруського часу та ремісничий комплекс черняхівської культури. Олександр Всеволодович встигав працювати на кожному об'єкті, радів кожній знахідці, підбадьорював нас, коли ми занепадали духом. Він нас вчив красиво працювати.

Розкопи, на яких працював Олександр Всеволодович завжди мали бездоганний вигляд: стінки розкопів були настільки гладенькі, що читався кожний сантиметр культурного шару досліджуваної пам'ятки.

Зупинюсь на одному з цікавих епізодів експедиції. Десь надвечір, коли ми закінчили роботу на своїх об'єктах, вирішили обстежити берег Каховського водосховища поблизу с. Республіканця. Це був травень місяць, сонце стояло ще високо, ми йшли по високому плато правого берега і слухали розповідь Олександра Всеволодовича про тутешні пам'ятки, які колись виявив і описав Гошкевич. Зазначу, що з нами в експедиції був науковим консультантом кандидат історичних наук співробітник Інституту археології НАН України Роман Олександрович Юра. Раптом Олександр Всеволодович звернув нашу увагу на одну місцину, точніше ледь помітну западинку, покриту трав'яним покривом і промовив про те, що на цьому місці повинно бути поховання. Були здивовані не тільки ми, але і досвідчений археолог Р. О. Юра. Вирішили закласти невеликий шурфик. На глибині 0,6 м від денної поверхні відкрився кістяк людини, череп якої був пошкоджений стрілою. Олександр Всеволодович обережно його розчистив. Виявилось, що весь кістяк був посипаний ладаном. Очевидно поховання відносилось до давньоруського часу, про що ми пізніше дізналися, читаючи Гошкевича. Після цього Роман Олександрович називав Олександра Всеволодовича «Характерником». Бодянський як ніхто міг читати землю. Він ніколи не помилявся в місцезнаходженні пам'ятки.

У 1976 р. ми з Олександром Всеволодовичем обстежили береги о. Хортиці, відкрили десяток пам'яток археології доби бронзи. Пізніше науковці заповідника мали змогу провести на цих пам'ятках охоронні дослідження. Під час обстеження було виявлено круппе

поселення племен багатопружкової кераміки доби бронзи на південно-східній окраїні о. Хортиці (селище Овощеводів), на високій надзаплавній терасі (частково досліджене у 1981 р.) та давньоруське поселення у південній частині острова поблизу Осокорового і Голоківського озер, яке в процесі досліджень отримало назву Протовче і на якому ми з Олександром Всеволодовичем вели розкопки протягом 5 років.

Наступного року ми з Олександром Всеволодовичем поїхали на обстеження козацьких Січей, обійшли береги, кручі поблизу сіл Капулівки та Покровського, побували на могилі кошового отамана І. Сірка. У селі Капулівці місцеві жителі передали до музею деякі козацькі речі, які знайшли на березі водосховища. Місцеві жителі добре знали Олександра Всеволодовича і багато підйомного матеріалу з козацьких часів передавали йому, а він в свою чергу приносив до музею на Хортиці, Обласного краєзнавчого музею, музею ім. Д. І. Яворницького.

Мені поталанило, що в своєму житті я зустрілась із такою надзвичайною людиною, як Олександр Всеволодович. Спілкуючись з ним під час археологічних розвідок, розкопок, мені вдалося поринути у дивовижний світ минувшини, завдяки йому навчитися розкривати таємниці земляної книги, яка лежить перед всіма, але тільки одиниці, такі, як Олександр Всеволодович, вміють її бездоганно прочитати. Й коли ти сам починаєш прилучати до цього, то крім вдячності, нічого не відчуваєш.

Олександр Всеволодович був романтиком. Про це свідчили його прекрасні цікаві життєві перекази. Він багато знав напам'ять чудових віршів. Писав їх і сам. І часто читав їх нам на розкопках. І йому було приємно, коли вони нам подобалися.

Тому хай ці кілька рядків моїх спогадів будуть словами любові і вдячності у вінок пам'яті Олександру Всеволодовичу.

Астрономи зробили відкриття – світло згаснувшої зірки ще довгі роки досягає Землі і запізнілий подорожній може у пізній час милуватися її мерехтінням, не підозрюючи, що зірки вже немає. Таку зірку мені нагадує Олександром Всеволодович Бодяньський. Його вже давно немає з нами, але його добрі діла, улюблена справа і світло душі буде завжди дарувати нам тепло, радість, як та далека Зірка з Космосу.